

הרב משה ליב הכהן הלבפשט

פרשת בהר - בחוקתי

שבת שבתון

"ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ" (ויקרא כה, ד).

מדוע זכתה שנת השמיטה לתואר "שבת שבתון", למה לא די בתואר "שבת הארץ" (ויקרא כה, ו)?

וראו זה פלא, "וקדשתם את שנת החמשים שנה.. יובל היא שנת החמשים שנה.. כי יובל היא קודש תהיה לכם" (ויקרא כה, י, יב), שנת היובל בה שובתים מכל מלאכת האדמה כמו בשנת השמיטה, ובנוסף משחררים את העבדים והשדות חוזרות לבעליהן, היא אינה זוכה לתואר "שבת שבתון" אלא מסתפקת בתואר "יובל היא". מדוע?

כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו. שבת שבתון היא לכם ועניתם את נפשותיכם חוקת עולם" (ויקרא טז, ל-לא). אנו מוצאים כי גם יום הכיפורים זכה לתואר "שבת שבתון", מה הסיבה לכך?

והעברת שופר תרועה בחדש השביעי בעשור לחודש ביום הכיפורים תעבירו שופר בכל ארצכם" (ויקרא כה, ט).

באחד בתשרי ראש השנה ליובלות. יובלות באחד בתשרי הוא, יובלות בי' בתשרי הוא, דכתיב (ויקרא כה, ט) "ביום הכיפורים תעבירו שופר"? הא מני, רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא היא, דתניא (ויקרא כה, י) "וקדשתם את שנת החמשים שנה" מה תלמוד לומר? לפי שנאמר ביום הכיפורים, יכול לא תהא מתקדשת אלא מיום הכיפורים ואילך, תלמוד לומר "וקדשתם את שנת החמשים", מלמד שמתקדשת והולכת מתחילתה, מכאן אמר ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא, מראש השנה עד יום הכיפורים לא היו עבדים נפטרים לבתיהן, ולא משתעבדין לאדוניהם, אלא אוכלין ושותין ושמיחין ועטרתיהן בראשיהן, כיון שהגיע יום הכיפורים, תקעו בית דין בשופר, נפטרו עבדים לבתיהן, ושדות חוזרות לבעליהן (ר"ה ח: ילקוט שמעוני תרנט).

מדוע לא שוחררו העבדים לבתיהם, ולא הוחזרו השדות לבעליהם, מיד בראש השנה של שנת היובל? מדוע בחרה התורה לדחות את השחרור וההחזרה בפועל עד יום הכיפורים? האם יש קשר כלשהו בין השמיטה והיובל ליום הכיפורים?

שבת שבתון - יש אומרים: שביתה לנפש ולגוף. ואחרים אמרו: שהוא שביתה השביתה שאין למעלה ממנה ושניהם שמות, פעם יבא זה קודם זה והם שוים ואינו רחוק (אבן עזרא ויקרא טז, לא). מדברים אלו של האבן עזרא משמע שכפילות הלשון באה לומר שיש כאן תוספת נוספת, תוספת במספר הדברים עליהן נצטוו לשבות, או תוספת בחשיבות, בעליונות ובקדושה של שבת זו.

תנו רבה ורב יוסף בשאר סיפרי דבי רב, מניין ליום הכיפורים שאסור ברחיצה בסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה, תלמוד לומר (ויקרא טז, לא) שבתון שבות (יומא עד.). ביום הכיפורים מצווים לשבות באיסורי מלאכה כמו בשבת, ובנוסף מצווים בתוספת החמישה עיניים, בחמשת הענויים מראה האדם שהוא מקריב את כל כולו, חלבו ודמו לשמים, אם כך ברור מדוע נקרא יום הכיפורים "שבת שבתון" שהרי יש בו תוספת בדברים שנצטוו עליהם וגם תוספת בחשיבות.

כתיב בתורה: "זכור את יום השבת לקדשו, ששת ימים תעבוד וגו'", כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וגו". הורה לנו הכתוב בזה, שענין שבת הוא שורש האמונה לידע שהעולם הוא מחודש, וכיון שברא הכל, הוא אדון על הכל, ואנחנו עבדיו ומחוייבים לעשות רצונו ולעבדו בכל גופינו ונשמותינו וממוננו, כי הכל שלו. והזהירה התורה על שמירת השבת שתיים עשרה פעמים.

ואמרו חכמינו זכרונם לברכה: כל המשמר את השבת כאלו מקיים כל התורה, וכל המחלל השבת כאילו כפר בכל התורה כולה, והכל מטעם הנזכר לעיל דהוא שורש האמונה (משנה ברורה בהקדמה להלכות שבת).

בשבת פוסק האדם ממלאכתו ליום אחד בשבוע, כדי להזכיר לו את שורש האמונה בה' שברא את העולם בששה ימים. וכיון שברא הכל, הוא אדון על הכל, ואנחנו עבדיו ומחוייבים לעשות רצונו ולעבדו בכל גופינו ונשמותינו וממונו, כי הכל שלו. בשנת השמיטה האדם עולה לדרגה גבוהה יותר, הוא מפסיק את עבודתו בשדה למשך שנה שלימה, בשנה זו הוא לומד הלכה למעשה לבטוח בהקב"ה יום יום, הוא לומד להכיר בכך, שלא זו בלבד שהקב"ה ברא את העולם בששת ימי הבריאה, אלא הוא זן ומפרנס לכל בכל יום ובכל רגע, "וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית הן לא נזרע ולא נאסף את תבואתנו. וצוית את ברכתי לכם בשנה הששית ועשת את התבואה לשלש השנים" (ויקרא כה, כ-כא). בשנת השמיטה אין יותר ציוויים מאשר בשבת, אבל החשיבות, העליה לדרגה גבוהה יותר באמונה וביטחון בה', היא הנותנת לשנת השמיטה את הזכות לתואר "שבת שבתון".

"וקדשתם את שנת החמשים שנה, וקראתם דרור בארץ לכל ישביה, יובל הוא תהיה לכם, ושבתם איש אל אחזתו ואיש אל משפחתו תשבו. יובל הוא שנת החמשים שנה תהיה לכם, לא תזרעו ולא תקצרו את ספיחיה ולא תבצרו את נזריה" (ויקרא כה, י-יא), שנת היובל נמצאת בדרגה גבוהה ועליונה עוד יותר מאשר שנת השמיטה, כי לא זו בלבד שהאדם שובת ממלאכת הארץ למשך שנה שלימה כמו בשנת השמיטה, אלא הוא משחרר מאחיזתו בעבדים ובשדות לצמיתות, הוא לומד להשליך את יהבו לחלוטין על ה' שהוא יכלכלו מכאן ואילך, אם כן, מדוע לא זכתה שנת היובל לתואר המיוחד "שבת שבתון", היא הרי עליונה יותר משתי הסיבות גם יחד, יש בה ציוויים נוספים שאין בשבת ובשמיטה, ובציוויים אלו טמונה גם חשיבות ועליונות שהוא משחרר מאחיזתו בעבדים ובשדות לצמיתות?

"יובל הוא" - שנה זאת מובדלת משאר שנים בנקיבת שם לה לבדה, ומה שמה יובל שמה, על שם תקיעת שופר (רש"י ויקרא כה, י).

ולפי דעתי לא קראו הכתוב יובל על התקיעה רק על הדרור, כי לא הזכיר השם הזה בכתוב הראשון שאמר והעברת שופר תרועה, אבל אמר וקראתם דרור בארץ לכל יושביה, שיהיו כולם בני חורין לדרור בכל מקום שירצו, ואמר יובל היא, שבה יובל כל איש אל אחוזתו ואל משפחתו (רמב"ן ויקרא כה, י).

למרות המחלוקת בין רש"י לרמב"ן בפירוש הכתוב "יובל", שניהם מסכימים ששנת היובל מובדלת משאר שנים בנקיבת שם לה לבדה. שנת השמיטה זכתה אמנם לתואר הנכבד "שבת שבתון", אבל שם העצם שלה לא שונה, הוא נשאר השנה השביעית "ובשנה השביעית שבת שבתון". שנת היובל לעומת זאת לא נזקקה לתואר המכובד "שבת שבתון" כי התורה נתנה לה שם עצם חדש ומיוחד "יובל", בהבדלת שנה זו בשם עצם מיוחד, מראה התורה את גדלותה ועליונותה על כל השנים האחרות כולל שנת השמיטה, וכל זה בגלל הציווי המיוחד של "ושבתם איש אל אחזתו ואיש אל משפחתו תשבו", שעל ידה עולה האדם לדרגה הנעלה בה הוא מכיר האדם בבורא העולם, משחרר מאחיזתו בעבדים ובשדות לצמיתות, ולומד להשליך את יהבו לחלוטין על ה', "השלך על ה' יהבך והוא יכלכלך" ועל ידי כך יזכה שיקוים בו "לא יתן לעולם מוט לצדיק" (תהלים נה, כג).

התורה מצווה לדחות את שחרור העבדים לבתייהם, ואת החזרת השדות לבעליהם ליום הכיפורים, כדי שאדם לא יטעה לחשוב ששנת היובל פחותה בדרגתה מ"שבת שבתון", אלא אדרבה גדולה יותר, וכוללת בתוכה את דרגת וקדושת שבת שבתון. יום הכיפורים בו מראה האדם את אמונתו ובטחונו בה', על ידי איסורי המלאכה והעינויים, הוא היום המתאים ביותר להביא מהכח אל הפועל את הדרגה הגבוהה עוד יותר של האמונה והבטחון בה' בשנת היובל בה הוא משליך לחלוטין את יהבו על ה'.

התורה הקדושה נותנת לנו את מצוות השבת, יום הכיפורים, השמיטה והיובל, כדי שנזכור תמיד את שורש האמונה לידיע שהעולם הוא מחודש, וכיון שברא הכל, הוא אדון על הכל, ואנחנו עבדיו ומחוייבים לעשות רצונו ולעבדו בכל גופינו ונשמותינו וממונו, כי הכל שלו. ועל ידי מצוות אלו אנו זוכים לעלות במדרגות האמונה דרגה אחר דרגה.